

*До спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у
Донбаській державній машинобудівній
академії Міністерства освіти і науки України
(м. Краматорськ)*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

ВОЛКОГОН Світлани Олександрівни

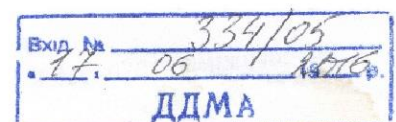
**„Податкова політика сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах
України”,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Сприяння розвитку суб'єктів малого підприємництва є одним з пріоритетних економічних завдань як розвинених країн, так і країн, що розвиваються. Ефективне функціонування малого бізнесу забезпечує стійке соціально-економічне зростання в державі. Хоча в Україні в останні роки і спостерігалася тенденція до збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва, їх вклад в економіку залишається незначним. Важливим чинником, який стримує ефективний розвиток малого бізнесу в Україні, є непослідовна та несприятлива податкова політика. Тому актуальною проблемою на вітчизняних теренах є удосконалення податкових важелів стимулюючого впливу на діяльність суб'єктів малого підприємництва. І результати наукових досліджень, і практичний досвід доводять, що проблематика сприяння розвитку малого бізнесу шляхом використання інструментів податкової політики в Україні розроблена недостатньо.

Питання, пов'язані з удосконаленням податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України, досить широко обговорюються в

наукових колах, проте й на сьогодні бракує належного теоретико-методичного забезпечення для комплексного аналізу причин, які стримують стимулюючий вплив оподаткування на діяльність суб'єктів малого підприємництва, зокрема у регіональному аспекті. З огляду на вищезазначене, тема дисертаційної роботи Волкогон С.О. є актуальною, теоретично і практично значущою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Донбаської державної машинобудівної академії та Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. У межах НДР „Механізм фінансово-економічного розвитку на макро- та мікрорівні” (номер держреєстрації 0114U003938) автором було обгрунтовано концептуальні положення щодо вдосконалення податкової політики. В процесі виконання НДР „Податкове регулювання розвитку малого бізнесу” (номер держреєстрації 0111U00386) оцінено вплив спрощеної системи оподаткування на малий бізнес. У межах НДР „Адміністрування податків як складова системи податкового менеджменту” (номер держреєстрації 0111U000042) розроблено методи дослідження регіональної специфіки податкового менеджменту і досліджено вплив економічного та податкового середовища на підприємницьку діяльність. У ході виконання НДР „Адаптивні механізми фінансово-кредитної й податкової політики держави” (номер держреєстрації 0115U004357) сформульовано пропозиції щодо вдосконалення системи оподаткування малого бізнесу у регіонах України.

Ступінь обгрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації Волкогон С.О., мають достатній ступінь обгрунтованості та достовірності, оскільки базуються на опрацюванні значного масиву наукових

розробок з відповідної тематики, а також на використанні значного обсягу статистичної інформації. Інформаційною основою дисертації стали загальні та спеціальні нормативно-правові акти України; дані Державної служби статистики України; дані Державної фіскальної служби України; дані фінансової і податкової звітності суб'єктів господарювання; інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних організацій тощо.

Автор використав широкий перелік загальноновизнаних методів наукового пізнання – аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, узагальнення, економіко-математичний аналіз та моделювання, метод кластеризації, сучасні інформаційні технології. Використання диверсифікованого інструментарію дослідження дозволило дисертанту вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки.

Достовірність та обґрунтованість основних положень дисертаційної роботи підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням у практичній діяльності компетентних органів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних і методичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України в сучасних реаліях.

Автором розроблено концептуальні положення щодо вдосконалення податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України, які включають теоретико-методичні засади та інструментарій аналізу особливостей малого бізнесу в регіонах, оцінювання впливу податкового середовища на малий бізнес та обґрунтування науково-практичних рекомендацій з метою податкового стимулювання розвитку малого бізнесу (с. 47–49).

Представлено науково-методичний підхід до виявлення специфіки діяльності малого бізнесу у різних регіонах України, який дозволяє провести

кластеризацію регіонів з точки зору особливостей податкового стимулювання розвитку малого підприємництва (с. 68–72).

На основі вищезазначеного науково-методичного підходу здійснено кластеризацію регіонів України з точки зору специфіки впливу податкової політики на розвиток малого бізнесу, що дало можливість обґрунтувати основні напрями податкового стимулювання пріоритетних напрямів малого підприємництва у різних регіонах (с. 72–86).

Автором деталізовано і схематизовано процес оцінки впливу податкового тягаря на розвиток малого бізнесу регіону (с. 89), процес формування консолідованої експертної оцінки щодо впливу податкового тягаря на ключові показники розвитку регіонального малого бізнесу (с. 99), що дозволяє визначити найбільш впливові на розвиток малого підприємництва податкові чинники.

Розроблено науково-методичний підхід до сценарного моделювання податкового сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах і охарактеризовано його етапи (с. 108–111). Використання цього підходу дасть змогу забезпечити підвищення ефективності загальнодержавного і місцевого оподаткування малого бізнесу в регіонах.

Запропоновано економіко-математичну модель для вибору найбільш ефективного сценарію податкового стимулювання малого бізнесу у регіонах (с. 116–118), використання якої дає змогу обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення як загальнодержавної, так і регіональної податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу із врахуванням актуальних тенденцій до бюджетної децентралізації в Україні.

Розроблено заходи щодо удосконалення інформаційного забезпечення адміністрування податків з суб'єктів малого бізнесу на регіональному рівні, що дає можливість створити інформаційну систему підтримки ухвалення рішень при вдосконаленні податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України (с. 130–139).

Обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо поетапного реформування системи оподаткування малого бізнесу, зокрема в регіональному аспекті, на основі визначення специфіки регіонів України та оцінки впливу на малий бізнес різних чинників податкового середовища (с. 153–155).

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Теоретична цінність роботи полягає у розробці теоретичних та методичних положень щодо удосконалення податкових інструментів сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України в ході реалізації податкової політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані компетентними органами у процесі вдосконалення податкового законодавства та провадження регуляторної діяльності для підвищення ефективності податкової політики з метою стимулювання розвитку малого підприємництва, зокрема в регіональному аспекті.

Окремі положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі, використано в практичній діяльності Торгівельно-промислової палати України, Донецької обласної державної адміністрації, Головного управління Міністерства доходів і зборів України у Донецькій області, що підтверджується відповідними довідками.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. У вступі та у списку використаних джерел заявлено широкий список зарубіжних авторів, які займалися проблематикою по темі дослідження. Проте в роботі проаналізовано тільки праці вітчизняних вчених (підрозділ 1.2). Це є недоліком, зважаючи на європейський вектор розвитку України, широку методологічну базу, сформовану зарубіжними дослідниками й

істотний практичний досвід інших країн у сфері сприяння розвитку малого бізнесу, зокрема податковими методами.

2. Автор некоректно оперує окремими фінансовими поняттями і показниками. Дотепер не існує загальновизнаного або формалізованого поняття фінансової ефективності, зокрема малих підприємств, показник якої використовує автор при здійсненні кластеризації регіонів, і показники в таблиці 2.4 (частки малих підприємств, які отримали прибуток і збиток, а також фінансові результати (прибуток і збиток) малих підприємств у регіональному розрізі) не є показниками фінансової ефективності (с. 78–79).

Назва рис. 2.3 (с. 84) заявлена як „Прибутковість малих підприємств у 2014 р., %”, хоча на рисунк показана частка малих підприємств, які отримали прибуток, у загальній кількості малих підприємств.

Назва таблиці 2.5 (с. 85) заявлена як „Характеристики особливостей впливу податкового стимулювання на розвиток малого бізнесу регіонів в 2014 р.”, хоча по факту вона містить критерії кластеризації регіонів з точки зору специфіки впливу податкової політики на розвиток малого бізнесу.

Назва рис. рис. 3.2. (с. 131) заявлена як „Схема бізнес-процесів інформаційного забезпечення податкового стимулювання малого бізнесу регіону у форматі IDEF0”. В цьому контексті інформаційно забезпечується не саме податкове стимулювання, а прийняття відповідних управлінських рішень, розробка організаційних заходів чи розробка відповідних нормативних документів.

3. Формула для розрахунку величини податкового тягаря потребує уточнення (с. 95–96), особливо зважаючи на ті припущення, на яких вона побудована. Загальновизнаним підходом вважається співвідношення суми сплачених податків до виручки без врахування непрямих податків.

4. Припущення при побудові моделі оцінювання реакції малого бізнесу на зміну податкового тягаря (с. 94) та припущення при побудові формули для розрахунку величини податкового тягаря (с. 95) є дискусійними, неоднозначними та потребують додаткового обґрунтування.

5. Таблиці 2.7 (с. 106-107) і 3.2 (с. 127) містять принципово некоректні положення, оскільки податкові органи будь-якого рівня в Україні не займаються стягненням податкових платежів. Платники податків сплачують їх самостійно. Тільки податковий борг стягується в примусовому порядку. В таблиці 3.2 вказано такий показник податкової самостійності як „Наявність самостійності в процесі справляння місцевих податкових платежів” і його оцінка звучить як „Здійснюється територіальними податковими органами”. Зазначені органи не займаються справлянням податкових платежів, а адмініструють їх.

6. На с. 125 визначені найбільш важливі, з точки зору податкового стимулювання малого бізнесу, департаменти і служби Державної фіскальної служби України. Тут необхідно зауважити, що ДФС України реалізує податкову політику тільки в частині адміністрування закріплених за нею податків і зборів і не здійснює податкове стимулювання.

7. І перелік, і значення наданих в таблиці 3.6 цільових показників реформування податкової системи з метою розвитку малого бізнесу (с. 161-162) є недостатньо обґрунтованими і, відповідно, дискусійними, оскільки базуються або на власних припущеннях, або неформальній інформації. Тому результати оцінки досягнення цілей податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу, яка базується на аналізі досягнення встановлених цільових показників (с. 157), також будуть спірними і неоднозначними.

8. Необґрунтованим і надзвичайно дискусійним питанням є визначення Грузії як еталонної країни щодо результативності податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу регіонів (с. 158–159), оскільки Україна і Грузія надзвичайно різняться не тільки соціально-економічними, а також природними, історичними, ментальними і географічними особливостями.

9. Статистичні дані, використані для аналізу, оцінки, кластеризації і моделювання, хронологічно неоднорідні, а це означає можливість проблем із співставністю аналітичної інформації або її достатністю. Зокрема, таблиця 1.1 на с. 18 містить дані за 2010–2014 рр., таблиця 1.2 на с. 20 – за 2011–

2014 рр., рис. 1.1. на с.21 і рис. 1.2 на с. 24 – за 2012–2014 рр., рис. 1.3 на с. 25 – за 2010–2014 рр., таблиця 1.5 на с. 27 – за 2009–2015 рр., таблиця 3.1 на с. 123, таблиця 3.10 на с. 168, таблиця 3.11 на с. 169, таблиця 3.12 на с. 170, таблиця 3.13 на с. 171 – за 2010– 9 місяців 2015 рр., таблиця 3.4 на с. 129 – за 2014– I півріччя 2015 рр. Кластеризацію регіонів проведено на основі відповідних показників за результатами одного 2014 р., що ставить під питання статистичну значущість її результатів.

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях і авторефераті.

Результати дослідження опубліковано у 14 наукових працях, серед яких 8 – статті у спеціалізованих фахових виданнях (у т.ч. 2 входять до наукометричних баз даних), 5 – матеріали доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій – 4,86 ум.-друк. арк., особисто авторові належить 4,58 ум.-друк. арк. Це дає змогу зробити висновок, що кількість та обсяг друкованих праць Волкогон С.О. відповідають встановленим вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст автореферату дисертації розкриває викладені у ній положення, висновки та пропозиції та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Волкогон С.О. на тему „Податкова політика сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України” є завершеним дослідженням, яке містить нове вирішення актуального науково-практичного завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій стосовно вдосконалення податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України

Положення дисертаційної роботи, висновки та пропозиції достатньо обгрунтовані і достовірні. Обрану тему дисертаційної роботи розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання роботи в цілому виконано. За своїм обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів дослідження та оформленням робота відповідає встановленим вимогам. Тема дисертаційної роботи відповідає спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Зміст автореферату адекватно відбиває основні положення дисертації.

Таким чином, дисертаційна робота на тему „Податкова політика сприяння розвитку малого бізнесу у регіонах України” відповідає вимогам, встановленим пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями згідно Постанови від 19 серпня 2015 р. № 656), а її автор **Волкогон Світлана Олександрівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків
Університету державної фіскальної
служби України

О. М. Воронкова

